

Bidrag til Aagaards Bygningshistorie.

Af C. Klitgaard.

AAGAARD i Kjettrup S., V. Han Herred, var som bekendt i Middelalderen den ansete Slægt Gyldenstjernes Herresæde, og efter den fremragende Stilling i Samfundet, Ejeren indtog, maa det antages, at Borgen ogsaa har været anselig. Imidlertid blev den jo afbrændt under Bondeopstanden 1441, da Bønderne havde lejret sig paa det nærliggende Sct. Jørgensbjerg, og der berettes, at Ejeren, Ridder Niels Pedersen Gyldenstjerne ”kkun kom af Gaarden med en Stav i sin Haand”. Hans Søn, den rige og foretagsomme Rigsraad Mourids Nielsen Gyldenstjerne, fik Aagaard efter Faderens Død 1456, og selv om det maa antages, at Niels Gyldenstjerne har opført Aagaard igen efter Branden 1441, er det vist sandsynligst, at hele det store Anlæg først er blevet fuldført af Mourids Gyldenstjerne, der her førte et næsten fyrsteligt Hof, saa der 1499 var 69 Personer paa Gaarden.¹⁾

I Aagaards Have findes et nu fredlyst *Voldsted* bestaaende af to ret store firsidede Banker, den ene ca. 31x35 m, den anden, lavere, ca. 45x45 m, omgivet af Grave. Der er her fundet Bygningsrester og Egepæle, og her har den gamle Borg antagelig staaet med Borggaarden paa den nordre Banke og Staldgaarden paa den sydlige, medens Ladegaarden laa udenfor Gravene.

Det vides ikke, hvornaar den gamle Borg blev nedrevet og Gaardens nuværende Hovedbygning opført med en Hovedlænge og to Sidelænger, alt i ét Stokværk og af Bindingsværk, der først i 1860erne omsattes med Grundmur, men sandsynligvis er det ikke sket før Midten af 1600erne. I hvert Fald stod den gamle Borg endnu 1633, hvilket fremgaar af en Synsforretning, som da blev afholdt, og som nedenfor skal gengives i lidt moderniseret Form. Aktstykket giver vel ikke fuld Klarhed over Gaardens Udseende paa hin Tid, men det fremgaar dog deraf, at Borggaarden bestod af fire Længer og havde fire *Taarne*. Alle Husene var utvivlsomt af Grundmur, da der ikke omtales Brøstfældighed paa Fodtræer og Stolper, og det kan se ud, som om i hvert Fald det nordre Hus har været i to Stokværk, da der omtales to Loftter, af hvilke det ene manglede. I *det nordre Hus* har der været Riddersal, Stegers, Borgestue og Bryggers - altsaa Økonomihus - og udenfor havde der været Vandværk. I *det østre Hus* nævnes ”den grønne Stue” og ”Vinterstuen”; i *det søndre Hus* ”Frøerstue”, ”Læsekammer” i en Karnap, ”Sengekammer”, ”den sønderste Stue” og ”Vinterstue” og i *det vestre Hus* ”Frøerstue” og ”de vestre Stuer”. Husene var tækket med Tegl; men Taarnene synes at have været

spaanklædte; i det vestre Taarn nævnes et Kammer med Hvælving, og i det østre Taarn hang Klokken; af Benævnelsen paa Taarnene (vestre, søndre, nordre) fremgaar formentlig, at det ikke har været Hjørnetaarne, men at de har siddet midt paa Husene.

Man kan ikke af Synsvidnet konstatere, hvor Indkørselsporten har været, men det er vel nærmest at antage, at den har været under Klokketaarnet paa østre Længe.

Staldgaarden, hvor vel Herskabets Staldpersonale, Heste og Vogne fandtes, var af Bindingsværk, men teglhængt; til den hørte Smedien.

Naar saa meget Træværk (Lofter, Gulve, Skillerum, Skabsdøre m. v.) samt Laase og Jernstænger var borte 1633, hænger det utvivlsomt sammen med de kejserlige Troppers Ophold her 1627-29, og det er Forhold, som gør sig gældende alle vegne, hvor Fjenden havde været. Jernet var vel eftertragtet til Hestesko, Søm o. s. v., og Fjenden har utvivlsomt forsømt at lade grave Tørv i Sommeren 1628, saa da Vinteren kom, maatte man tage Træ fra Husene til at brænde.

Som omtalt i Lærer i C. Jacobsens forannævnte Afhandling i ”Aarvog for Thisted Amt” 1931 spillede Aagaard en ikke ringe Rolle i ”Kejserkrigen”. Her residerede Oberstsvagtimester v. Wanscheid, der var Kompagnichef under Oberst Bousmards franske Rytteriregiment, og han lod opføre *Skanser* ved Aagaard, til hvilke han lod hente en stor Del Sten og Kalk fra Kollerup Kirke (Han H. Tgb. 26. Juli 1630), og ligeledes ses han 5. December 1627 at være kommet ind til Mads Smed i Aagaards Smedie, hvor han forlangte hans Smedested (Ambolt?) til sin *Guldsmed* at smede paa, men lovede at give ham et andet i Stedet. Næste Dag kom 2 af Oberstsvagtmesterens Kuske saa og tog Smedestedet, som de kørte bort med, men de leverede et andet i Stedet (Han H. Tgb. 17. Juni 1633).

Ridefogeden til Aagaard, Søren Pedersen i Tanderup, lod 9. Septbr. 1633 paa Tinget paa velb. Hans Billes Vegne afhjemle Syn over *Aagaard*, som Hans Stensen Bille vel da havde forpagtet af Fru Margrete Rosenkrantz til Hundslund (død Januar 1635), der var hans Mormoder. Hans Bille købte 1635 Jungetgaard i Salling, og Aagaard, som Margrete Rosenkrantz havde købt 1630, blev da solgt til hendes Svigersøn, Henrik Rantzau til Schøneweide.

Niels Bendsen i Haven, Niels Eskesen i Bonderup, Niels Gundersen i Tanderupgaard, Jens Svenningsen i Skræm, Christen Christensen i Bonderup og Niels Nielsen i Tanderup afhjemlede, at eftersom de af Tinget var udtagen, var de i forleden Uge paa Aagaard til at syne og se, hvad Brøstfældighed der pas fandtes
. . . Først saa de Loftet paa **det vestre Hus** i *Borggaarden*, da er det meste Parten forhavet og vil lægges af ny. Taget paa alt samme Hus

¹ Jfr. J. C. Jacobsens Afhandling om Aagaard i ”Aarvog for Thisted Amt” 1931 S. 117.

er brøstfældigt paa Skielning (Understrygning) og vil "skielles" af ny saa vel som og Mønningen, og fattes derpaa en hel Hob Tagsten. Rendere der paa er ganske utjenlige, og paa samme Hus 3 Sparrer sønder. Taget paa **det søndre Hus** over *Fruerstuen* saa vel som Taget paa **det østre Hus** over *Vinterstuen* (dvs.: Stue med Kakkellovn) er meget forfalden paa Skielning og Ruder, og Loftet paa samme østre Hus vil en Part lægges af ny. Paa de øverste Bjælker i **det nordre Hus** findes intet Loft, og det nederste er forfalden og skal forbedres, og paa samme Hus fattes Skielning og Ruder. Paa Salen paa østre Ende paa samme Hus er nedtaget en Skorsten. *Borgestuen* fattes Anstrygen paa Væggene, og Gulvet derudi er øde og optraadt, og en Bjælke isønder under Loftet. *Stegersgulvet* skal lægges med Fjæl. Ved den Side til Rendestenen og Muren mellem Stegerset og Bryggerset "ferdes og sømmes" (dvs.: repareres og fuges). I den *Kælder* under **det østre Hus** fattes to Skillerum nede mellem samme Stue og det Kammer østen til. Væggene i Gangen skal anstryges og en Part af Gulvet lægges af nyt, som er opbrudt. I den *lange Jordkælder* paa **det sønderste Hus** findes 8 Bjælker sønder, og Trapperne til Stuerne sønder og forhavet, og "Mure Vinderne" en Part forbrækket, og findes ingen Stænger i Hullerne. Haver og været nogen Skillerum i samme Kælder hvilke nu er øde. Udi *Fruerstuen* er Panelet og Loftet en Del deraf forbrækket og forhavet, saa vel som og en Part af Skablaagerne og af Lassene, der var paa, en Part slet borte, og en Part af Gulvet opbrudt, som skal lægges af nyt. Panelskabet i det lille *Karnap Læsekamret* af Staver er sønder saavel som ogsaa Døren, og Panelloftet nedtrykket, og Stiverne og Bjælkerne under samme *Karnap* vil lægges og indsættes af ny, og findes paa Taget og Overdelen der paa meget brøstfældigen. Saa og Væggene skal dønkes (overstryges) og ferdes (repareres). I den *anden Karnap* østen for Hjørnet i *Fruerstuen* er Panelet forbrækket, og Loftet, som er med Panel, nedsunket, og den ene Side paa samme *Karnap* slet udfalden og staar aaben, og Muren derpaa giver sig ud fra Huset og fattes med Anstrygen udentil altsammen, og Gulvet skal lægges med Sten i *Fruerstuegangen*, og nede i Kælderen er Muren brækket til Vinduerne, og Vinduerne øde. Gulvet i *Sengekammeret* i lige Maade ogsaa moxen øde. Skabene i *Vinterstuen* er brækket, og fattes en Del Sten til Gulvet i *den sønderste Stue*. Paa **det vestre Hus** er to Bjælker sønder, og Gulvet meste Parten øde; Laagerne for Vinduerne paa Stuen er meste Part sønder og forhavet, og Borde, Bænke, Kakkellovn og hvad Boskab, der inde var, er øde. Muren over Gangdøren til de *vestre Stuer* er ganske nedfaldet, Glamvinduerne i *Fruerstuegangen* er meget forfalden og forbrækket. En Part af Muren paa **det norderste Hus** staar i Arbejde og er ikke endnu færdig; den vestre Gavl paa samme Hus og Taget af den søndre Gavl paa **det vestre Hus** og en ringe Ting af Muren er anstrøgen, ellers findes der Brøstfældighed paa ganske Borgegaarden med "Sømmen, Døneken og Anstrygen (dvs.: Fugning, Overstrygning) saa vel som ogsaa *Taarne* og Tindingerne, og skal af det nordøstre Hjørne en Part udhugges, og Ankre der

indsættes. *Det norderste Taarn* inden til er revnet og sprukken, saa og *det vestre Taarn* revnet og skilt ad fra øverst til nederst baade ved den østre og nordre Side, og Hvelvingen paa *det lille Kammer* oven paa samme Taarne ganske forraadnet, ogsaa i lige Maade er *det sønderste Taarn* sprukket paa Muren. Tømmerværket inden i de *tre Taarne* paa Overdelen er meget forhavet og brøstfældige paa Tækket, og Fjælene udenpaa og Suer (Skraafjæl mellem Tag og Mur) derunder er ganske forfaldne og utjenlige. Paa *Taarne over Vinterstuen*, som Klokken hænger udi, fattes en Part af Spaantækket og paa Siderne, som skal ferdes og forbedres. *Mælkehus*-Skorsten, *Fruerstue*-Skorsten, *Bryggers*- og *Stegers*-Skorsten er alle brøstfældige og revnet og skal ferdes og flyes ved saa vel som ogsaa Benene paa Skorstenen i den . . . grønne Stue, som er nedfalden. Beslaget til de underste Stuedøre er ganske øde, *Broerne* i *Borggaardsporten* er øde og skal lægges af ny. Muren paa den ene Side *Porten* er forbrækket og skal ferdes og forbedres. *Brandvolden* uden omkring *Borggaarden* er Jorden en Part frataget og skal føres dertil igen. Den lange *Borggaardsbro* er paa Tømmerværket ganske brøstfældig og forfalden, saa ingen uden stor Livsfare kan køre derover, ikke heller over Broen for *Staldgaarden*. Haver og været et *Vandværk* norden *Bryggerset*, hvilket nu er øde. Blyet paa den *liden Karnap* norden i *Borggaarden* er mesten til Taget afskaaret og borte.

Udi *Staldgaarden* findes Tækket over *Ridestalden* uskellet (mangler Understrygning) og en Part deraf øde og forfalden saa vel som og den østre Gavl, og er fire Stolper og to Bjælker sønder. Samme *Stald* er ogsaa paa *Fodtræer* brøstfældig, som der udi skal indlægges; Loftet over samme *Stald* er forhavet og skal forbedres. *Smedien* er ganske udørket (dvs.: forfalden) og uskellet, og findes intet Loft derover, og Skorstenen revnet og en Part af Foden forraadnet. *Det sønderste Hus* i *Staldgaarden* skal skelnes (understryges) ganske igennem paa Tækket. Loftet, som haver været over *Porthuset*, er afbrudt og øde. Loftet over *det sønderste Hus* i *Ladegaarden* er slet afbrudt undertagen (undtagen) over *Kohuset*, og Foden paa søndre Side i samme Hus raaden og utjenlig, og er en Mellemvæg nede i samme Hus, og fattes tre Døre paa samme Hus, og mellem *Porten* og *Kohuset* i samme Hus findes ingen Spiltove eller Baase, ej heller i *Stalden* østen *Porten* paa den nordre Side, og er to Bjælker sønder i samme *Stald*. I *Laden* i den norderste Ende fattes (Ordet glemt i Teksten) med alle de Baand, der til hører og skulde være, og er en Bjælke sønder der udi, og hælder samme nørre Ende øster og er dreven til den østre Side. I *det norderste Hus* i *Ladegaarden* i vestre Ende er ganske ingen Baase eller Spiltov, og i *det Hus* under Kornloftstrappen fattes 10 Baase, og er fire Stolper sønder i samme Hus, og Svalen til Kornloftet ganske meget brøstfældig og forfalden. Med adskillig anden Brøstfældighed paa samme Gaard fandtes, det hjemler vi for et fuldt Syn.

(Historisk Årbog for Thisted amt 1932, side 242-246)